

Het hellend vlak van het militair fatsoen, 23 oktober komitee Leuven, 1983

Het 23 oktober komitee Leuven roept in de inleiding op tot meer onderzoek inzake het steeds groeiende militarisme, ook in de streek van Leuven.

De lezer van dit boek blijft met hetzelfde gevoel zitten. Inderdaad, in deze meestal goed geschreven teksten, worden veel, te veel conclusies afgeleid uit gebeurtenissen, toestanden en individuele fouten, zonder dat er steeds afdoende bewijsmateriaal wordt aangevoerd. Voor wie in anti-militarisme geïnteresseerd is, is dit boek zeker het lezen waard. Toch blijft de vraag of een ruimere en meer wetenschappelijke aanpak niet meer aangewezen is.

W. Bruggeman

Plicht... wat plicht? Niks plicht, Anti-militaristisch Buro Leuven, 1983

Dit werkje behandelt op een geëngageerde wijze een actuele problematiek, namelijk het steeds frequenter optreden van totaalweigeraars.

Geschreven met hoogtes en laagtes, trachten de verschillende auteurs de dikwijls moeilijke weg die totaalweigeraars moeten gaan, in één geheel te bundelen. Soms juridisch goed gefundeerd worden argumenten aangevoerd die moeten staven dat de overheid willekeurig, ja soms zelfs onwettig optreedt. Enkele passages vallen echt te zwak uit om gepubliceerd te worden. Al met al toch het lezen waard voor diegenen die in deze problematiek geïnteresseerd zijn.

W. Bruggeman

R.A. Topping, De rechtspersoon als dader; strafbaar leiding geven aan rechtspersonen, Monografieën strafrecht deel 2, Arnhem, Gouda-Quint, 1984, 54 blz.

Dit boek is gewijd aan artikel 51 van het Nederlands Wetboek van Strafrecht, naar luid waarvan indien strafbare feiten worden begaan door een rechtspersoon, de strafvervolgning kan worden ingesteld en de in de wet voorziene straffen en maatregelen kunnen worden uitgesproken tegen de rechtspersoon of (en) tegen hen die tot het feit opdracht hebben gegeven alsmede tegen hen die feitelijke leiding hebben gegeven aan de verboden gedragingen.

In het eerste deel van deze juridisch-technische studie legt Topping uit, zonder eigenlijk aan rechtsgeschiedenis te doen, hoe de Nederlandse wetgever tot de invoering van voornoemd artikel 51 in het Strafwetboek in 1976 is gekomen. Aanvankelijk had de wetgever aangenomen dat een strafbaar feit alleen kan worden begaan door natuurlijke personen. De invoering in het bijzonder strafrecht van incriminaties die in een nalaten bestaan en impliciet kwaliteitsvereisten stellen en bovendien zich richten tot de functionele (i.p.v. de fysieke) dader heeft de weg vrijgemaakt voor het daderschap van de rechtspersoon.

Torrington wijdt het tweede deel van zijn boek aan de strafbare opdracht- en leidinggever. Voor deze persoon is voldoende dat hij opdracht tot of leiding heeft gegeven aan een feit dat verboden blijkt te zijn. Voor zijn vervolgbaarheid is niet de mate van opzet of schuld met betrekking tot het verboden handelen nodig, die voor het daderschap is vereist.

Al hebben bepaalde hoofdstukken van deze studie betrekking op rechtsfiguren eigen aan de Nederlandse wetgeving (de deelnemingsvorm van doen plegen) of rechtsleer en rechtspraak (de impliciete kwaliteitsdelicten), toch kan ze ook de Belgische lezer boeien, tenminste op twee punten. Tegenstanders van de penale verantwoordelijkheid van de rechtspersonen opperen het bezwaar van de moeilijkheid om de morele bestanddelen van het misdrijf bij een rechtspersoon te localiseren. Uitgaande van het antwoord van de toenmalige minister van Justitie Van Agt op zulke opwerping, toont Torrington aan dat of het bij een natuurlijke persoon aanwezig moreel bestanddeel van het misdrijf aanwezig is in hoofde van de rechtspersoon waarbij hij in dienst is, afhangt van de interne organisatie en van de taak en verantwoordelijkheid die aan die natuurlijke persoon is toebedeeld. Hierbij spelen twee criteria: in de eerste plaats het machts criterium (als regel heeft de rechtspersoon een zekere zeggenschap over de binnen haar organisatie optredende personen) en in de tweede plaats het aanvaardingscriterium (de verboden handeling moet verricht zijn in het kader van de bedrijfspolitiek van de rechtspersoon terwijl deze ook de baten ervan trekt). De rechtspraak sedert 1976 toont aan dat het daderschap van de rechtspersoon als het ware 'bijeengeharkt' kan worden, doordat bestanddelen, die bij verschillende personen worden aangetroffen, tesamen de vervulling van de delictbestanddelen door de rechtspersoon teweeg brengen.

Tenslotte spreekt Torrington zich zeer kort (wat in de Nederlandse kontekst te begrijpen valt), doch zonder aarzeling, uit voor het stelsel van de penale aansprakelijkheid van de rechtspersonen (wat in de Belgische kontekst van belang is). Het plegen van een strafbaar feit kan in die zin gefragmenteerd zijn dat de voor de strafbaarheid vereiste bestanddelen binnen de feitelijke organisatie van de rechtspersoon zijn verdeeld over verschillende mensen zonder dat daaronder daders zijn aan te wijzen. Ook is er verder de mogelijkheid dat er weliswaar een natuurlijke persoon te vinden is, die als dader aangemerkt kan worden, maar dat deze binnen de organisatie een zo onbelangrijke schakel is, dat het straffen van deze uitvoerder de organisatie nauwelijks raakt, terwijl toch de oorsprong van het foutieve handelen binnen de organisatie ligt en het voordeel aan die organisatie toevloeit, zodat het strafrecht met het aanpakken van die uitvoerder zijn doel voorbij schiet.

A. De Nauw